

18 ЯНУАРИ — СВЕТИ АТАНАСИЙ ВЕЛИКИ, АРХИЕПИСКОП АЛЕКСАНДРИЙСКИ

Св. А т а н а с и й В е л и к и се родил през 295 г. в столицата на Египет Александрия. Син на бедни родители християни, той получил прекрасно образование, но още преди да го завърши, една случка предопредила неговата съдба. В 312 г. за александрийски архиепископ бил поставен св. Александър. Наскоро след това, като очаквал идването на някои клирици, архиепископът стоял на прозореца и гледал към морето. Една интересна картина привлякла вниманието му. Група момчета играели на богослужение край морския бряг. Едно от тях — това бил Атанасий — представляло епископ, другите представляли свещеници и дякони, а езически деца били водени към «епископа», за да ги кръсти. Архиепископът заповядал да доведат децата при него и ги разпитал за подробностите на играта. Той намерил, че кръщението било извършено правилно, извършил над кръстените тайнството Миропомазание и посъветвал родителите на Атанасий да подготвят сина си за църковно служение. След като момчето завършило образованието си, Александър го взел в своя дом и го направил свой духовен син и секретар. Това бил бъдещият Атанасий Велики. В 319 г. той станал дякон. Общуването му със св. Александър и останалите висши клирици на Египет спомогнало да се разгърнат в пълна мяра неговите блестящи способности.

Между това в Александрия се появила ереста на местния свещеник Арий (280—336 г.). Той учил, че Христос — не само като човек, но и като Син Божи — не е равночестен на Отца, по-нисш Бог, Който е само подобен на Отца, а в действителност — сътворен, имащ начало във времето. Това учение се разпространявало. Арий придобил множество последователи. Много пъти Александър го уговарял и разобличавал, и в този труд Атанасий винаги му помагал и със своя блестящ ум разгромявал всички твърдения на Арий. Арий обаче бил упорит, ереста се ширила и се наложило да се свикат епископски събори за нейното изкореняване. Такива били поместните събори в Александрия (323г.), в Антиохия (324 г.) и най-сетне Първият вселенски събор в Никея в 325 година. На последния събор присъствувал и самият император Константин Велики. И на трите събора Арий бил решително осъден и отлъчен от Църквата. Осъдени и отлъчени били и мнозина от неговите упорити привърженици. Но ереста дотолкова се разпространила и Арий имал толкова много явни и тайни последователи, дори сред приближени до двореца епископи, че борбата продължила още много години. На съборите арианите отвърнали със свои събори и *ни св.* Атанасий се наложило много да пострада заради своята преданост към православието.

Атанасий бил на Никейския събор заедно с архиепископа си Александър. Той решително помогнал за осъждането на Арий. Неговият забележителен принос в работата на Първия

вселенски събор толкова го прославил, че той се завърнал у дома си като световно известен богослов. Когато след девет месеци старецът Александър починал, народът единогласно поискал и епископите с готовност поставили св. Атанасий за александрийски архиепископ на 8 юни 326 година. Но още в края на Александровото светителствуване Арий успял да подмами императора Константин Велики и да изтръгне от него заповед, щото всички александрийски клирици, започвайки от самия Александър, да живеят в мир и да не спорят по богословски въпроси. Търсейки мир не според разума, Константин писал твърде рязко *[та]* Александра, като изисквал примирение с Арий. Когато Атанасий заел Александровото място, той също като своя старец решително отказал да влезе в общение с нечестивия еретик, и Константин пренесъл недоволството си върху новия архиепископ на Александрия. Враговете се постарали да умножат още повече това недоволство от Атанасий, като го обвинили в користолюбие, в неуважение към императорските разпоредби и в [груби насилия над клириците. Приписали на великия светител дори убийството на някой си епископ Арсений, с чиято отсечена мъртва ръка извършвал вълшебства. Благочестивият Константин, макар и да бил настроен против Атанасий, не се решил да повярва на всичките обвинения срещу него без разследване и заповядал да се свика епископски събор за съдене александрийския архиепископ. Съборът се свикал през 335 г. в Тир, лукавите ариани и техните привърженици, които по това време били много, наредили така, че в този събор да вземат участие само техни съмишленици, и да не бъдат допуснати Атанасиеви привърженици. И въпреки че Атанасий довел на събора самия епископ Арсений, за когото казвали, че го е убил, и опровергал всички останали обвинения, съборът все пак го осъдил, и при освещаването на един нов храм в Йерусалим приел в общение Ария. Като видял, че по този начин няма да се добере до правдата, Атанасий тайно се отправил за Цариград и в лична среща с Константин му представил самата истина. Константин Велики най-сетне разбрал как броят работите, приел твърде сурово пратениците на Тирския събор и издал всички участници да дойдат в Цариград за преразглеждане. Враговете на Атанасий отново съумели да подлъжат императора и да слят новата клевета, че св. Атанасий искал да спре превозването на о от Александрия за столицата, за да изложи по този начин Константа. Като видял, че не е възможно да примири Атанасий с неговите проници и като се опасявал от бунт в Александрия, императорът решил да жертвува нейния архиепископ и да го изпрати на заточение в Галия Франция. Св. Атанасий прекарал две години в Тир, като бил в дружески отношения с местния епископ Максимин. В 336 г. умрял Арий, а на следващата година умрял и Константин Велики. Царството било поделено между тримата Константинови синове: Константин II, Констанс и

Констанций. Събрани на съвешение, тримата владетели решили да върнат на катедрите им всички епископи, изпратени по-рано на заточение. С особен указ на Константина II бил върнат в Александрия и св. Атанасий. Това дало нов повод на Атанасиевите врагове да обявят Атанасия за незаконен епископ вече на основание, че бил върнат на катедрата от светската власт — от императора, след като бил осъден от църковен събор. През този печален период от църковната история враговете на Атанасий Велики успявали на няколко пъти да извоюват неговото осъждане и изгнание. Но той имал и приятели — последователи на чистото православие. Папа Юлий I (337— 352 г.) оправдал Атанасий на Римския събор в 340 г., а в 343 г. това решение било потвърдено от Сердикийския събор (Сердика — София), който низвергнал много от враговете на Атанасий. Борбата била продължителна и упорита. Едва към края на живота си св. Атанасий се успокоил за няколко години. От всичките 47 години на своето епископско служение той прекарал 15 от тях в изгнание. През това тежко за него време той написал много книги и писма, повечето от които са дошли и до нас. Съчинил три апологии — защиты на православната вяра: «Против езичниците», «Против арианите», «За въплъщението на Словото», «За Св.Троица», срещу еретика Аполинарий и разколниците — новациани, за Светия Дух, житие на св. Антоний Велики, тълкования на множество книги от Свещеното Писание, прекрасни проповеди и много послания на различни теми до разни лица. В тези негови съчинения са пръснати най-дълбоки и преливащи от истинска мъдрост богословски и нравствени истини. Нему св. Църква дължи разгромяването на опасната арианска ерес и създаването на Никео-Цариградския Символ на вярата. Голям е приносът на великия Александрийски архиепископ и при установяването на истинския сборник от книгите на Свещеното Писание при много разпространените по онова време апокрифи или лъжесвещенни книги. Житието на св. Антоний Велики оказало огромно влияние върху развитието на монашеството, особено на Запад. И в богословието, и в личния живот св. Атанасий всякога ще бъде велик образец на всички поколения миряни и епископи. Той починал на 2 май 373 година, на която дата е отделният празник на св. Атанасий Велики. На 18 януари св. Църква е установила съвместно чествуване на двамата александрийски архиепископи Атанасий и Кирил (| 444 г.), които главно са спасили православието от двете ереси — арианството и несторианството.

Празникът на св. Атанасий се чествува на днешния ден. С тази дата той е влязъл в нашия църковно-народен бит и с пословица е утвърден като предвестник на близката пролет (Атанасовден идва—пролетта идва).